

It's the food, stupid! Debat 6

Hoe verder met de veehouderij: industrieel of grondgebonden?

Na 2015: koeien in de wei of megastallen?

Op woensdag 24 april vond het slotdebat van *It's the food, stupid!* plaats, in de Rode Hoed in Amsterdam. Het dilemma van de slotavond - industriële of grondgebonden (melk)veehouderij - kon vrijwel meteen van tafel, want staatssecretaris Dijkema, FrieslandCampina en de tientallen melkveehouders in de zaal waren het roerend eens: grondgebonden moet de melkveehouderij worden, als de melkquota in 2015 verdwijnen. Toch deinsden ze terug voor de consequenties. Wie maakt zich er hard voor? En hoe combineer je grondgebondenheid met het mestbeleid?

De inventarisatie van bezoekers, door moderator Felix Rottenberg, maakte duidelijk dat vooral boeren en ambtenaren deze keer goed vertegenwoordigd waren in De Rode Hoed. Ze hoopten op een duidelijk antwoord van Sharon Dijkema op de vraag "Waar gaan we heen in 2015?" Want met het verdwijnen van de melkquota is er ineens geen grens meer aan de grootte van bedrijven. FrieslandCampina voorziet dan ook een productiegroei van 10-20%. Maar de staatssecretaris kaatste de bal terug. Nog twee jaar heeft de melkveehouderij om een oplossing te vinden voor de extra mest, anders stappen we in 2015 over naar een systeem van (verhandelbare) dierrechten voor het melkvee, zoals dat nu bestaat voor varkens en pluimvee. De totale hoeveelheid dieren - en daarmee de mestproductie - kan dan worden begrensd. Maar ook dan kunnen grote bedrijven zonder grond ontstaan. Dijkema zit niet te wachten op dierrechten, maar de mestproductie mag nu eenmaal niet groeien.

Piet Boer: "Economie en milieu gaan samen"

De avond had drie sprekers. Piet Boer, voorzitter van Friesland-Campina en melkveehouder, hield een lofrede op de melkveehouderij als internationaal boegbeeld van de Nederlandse landbouw. Als voorzitter van de coöperatie Friesland-Campina vertegenwoordigt hij ruim 14.000 van de 17.000 Nederlandse melkveehouders. Boer begon met een cijfermatig overzicht. Hij liet zien dat het aantal koeien in Nederland flink is teruggelopen sinds het hoogtepunt begin jaren '80: van 2½ naar 1½ miljoen. Het aantal melkveebedrijven is sinds al 1900 continu teruggelopen, vooral door consolidatie.

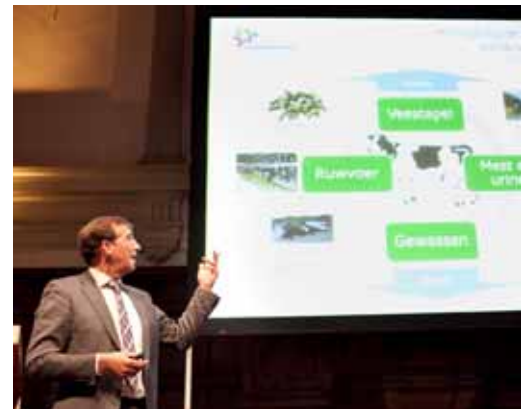

Foto: © Daria Mnych

Boer schetste een rooskleurig beeld van de recente ontwikkelingen: de sector heeft in de afgelopen jaar al grote verbeteringen gerealiseerd op tal van duurzame aspecten en kan zichzelf prima bijsturen. Zo werd het gebruik van kritische, 4e-generatieantibiotica in één jaar tijd met 99% teruggebracht. De teruggang in weidegang is gestopt; 75% van de bedrijven heeft nog weidegang en dat blijft nu stabiel. Kringlopen en gezonde grond blijven de basis voor een gezonde melkveehouderij. Voor het mestprobleem vestigt hij zijn hoop op biogas en een meetinstrument dat hij aanduidt als "kringloopwijzer".

Het wensbeeld van Piet Boer voor de toekomst luidt, samengevat: gezonde grond, gezonde koeien, gezonde melk, gezonde sector. Er hoeft geen strijd te zijn tussen economie en milieu, die gaan samen.

Na afloop meldt een heer van Platform Aarde Boer Consument dat een zuivelfabrikant op zuivel een winstmarge heeft van 17,5%, de supermarkt 23%, maar de boer slechts 0,2%. Want vindt Piet Boer daarvan?

Boer legt uit dat FrieslandCampina een coöperatie is, juist om voor de boer meer rendement te genereren. Het rendement in alle schakels, behalve dat van de supermarkt, komt zo bij de boer terecht. 75% van de Nederlandse melk wordt over de grens verkocht, dus moet ze concurrerend zijn; dat drukt de prijs voor de boer.

Een burger vraagt wat er gebeurt als de melkprijs op de wereldmarkt instort.

Piet Boer antwoordt dat de behoefte aan zuivel wereldwijd zal groeien in de komende decennia, gezien de groeiende wereldbevolking. Omdat er relatief weinig gebieden ter wereld zijn met goed grasland, is de verwachting dat de prijs gaat stijgen. De kosten zullen helaas meestijgen. Al met al streeft hij naar 20% groei voor FrieslandCampina.

Piet van IJzendoorn, biologisch-dynamisch melkveehouder, zegt dat de melkveehouderij in principe grondgebonden is, maar dat het landbeslag van de melkveehouderij veel groter is dan de 1 miljoen hectare in Nederland. We gebruiken 500.000 hectare in het buitenland voor de import aan krachtvoer. Hij stelt dat de veehouderij duurzaam is, zolang zij inzake veevoer niet concurreert met voedsel. Als je de doelstelling hebt om een maximale hoeveelheid melk uit een koe te halen, gaat dat ten koste van akkerbouwgrond die voor menselijke voeding gebruikt kan worden.

Piet Boer antwoordt dat de krachtvoerders deels uit bietenpulp en maisgluten bestaan, bijproducten die geen extra hectarebeslag geven. En er is veel grasland dat alleen geschikt is voor veeteelt. In een modern gemengd bedrijf is akkerbouw goed met veeteelt te combineren. Dat gebeurde vroeger ook en volgens Boer gaan we daar weer heen, o.a. omdat er nu een groot tekort aan organische stof is in de akkerbouw.

Een journalist van vakblad Boerderij brengt de discussie op het thema melkveerechten en mestverwerking. Piet Boer vindt melkveerechten onwenselijk, want het is een instrument dat kosten toevoegt. Als er na 2015 meer koeien komen, levert dat echter meer mest op. Volgens Boer wil de sector hiervoor verantwoordelijkheid nemen, en is er geen probleem, indien er voldoende aandacht aan kringlopen wordt gegeven. De kringloopwijzer is hiervoor een nuttig instrument.

Een melkveehouder stelt dat het mis gaat bij de forfaitaire normen. De mest bevat tegenwoordig vaak maar 2/3 van de hoeveelheid fosfaat die verondersteld wordt in de forfaitaire normen. Dat komt doordat boeren via technologische en bedrijfsmatige aanpassingen in de afgelopen 20 jaar veel zuiniger zijn geworden met mineralen. Er moet erkenning komen voor wat we al gedaan hebben, stelt hij.

Een burger vraagt naar dierenwelzijn. 75% van de melk wordt geëxporteerd, een groot deel van het voer wordt geïmporteerd. Op die manier zijn wij alleen een doorgeefluik en wordt het dier alleen een instrument om waarde toe te voegen. Dat betekent een gevaar voor het dierenwelzijn. Krijgen we dan in 2015 geen koeienflats?

Piet Boer geeft aan dat koeienflats niet bestaan en er ook niet zullen komen. Dierenwelzijn is belangrijk voor de sector. De levensduur van koeien is hoger dan waar ook.

Jan Staman: "Het dier moet op een voetstuk blijven staan."

Jan Staman, voormalig dierenarts en jurist, nu directeur van het Rathenau Instituut, trok de registers van de klassieke retorica open en wond de zaal rond zijn vinger, rond het thema "Dilemma's rond veehouderij en samenleving". Hij begon met de maatschappelijk perceptie van technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen. Innovatie verstoort altijd de bestaande orde der dingen, stelt Staman, en levert dus onrust en verzet op. Denk aan zaken als preventieve gezondheidszorg, GMO's in de landbouw of nanotechnologie. Het gaat dan over risico, ethiek, legale aspecten en maatschappelijke gevolgen. Een voorbeeld van dat laatste is de pil: die is de drijvende kracht geweest achter de emancipatiebeweging.

Foto: © Daria Mnych

Volgens Staman zijn de burger en de staat het onderling contact aan het verliezen. De burger voelt zich steeds minder verantwoordelijk voor de staat; omgekeerd bekijkt de staat de burger steeds meer als een potentiële dader. De burgerparticipatie is zo ver afgenomen dat er nu weer een tegenbeweging op gang lijkt te komen: zelfs Brussel roept om burgerparticipatie.

Volgens Staman moet de melkveehouderij rationaliseren. Voor hem staat rationaliseren gelijk aan intensiveren en schaalvergroten. Dat moet evenwel duurzaam gebeuren en met behoud van consumentenvertrouwen. Dat vertrouwen hangt erg op gezondheid en welzijn van de dieren: dus daar zijn daden, concrete stappen nodig. Piet Boer heeft er hiervan te weinig genoemd in zijn toespraak, bekritiseert Staman. Hij focust vervolgens op de veehouderij. De kern van zijn boodschap: de melkveehouderij geniet nu een groot institutioneel vertrouwen. Dat is goud waard. Als dat vertrouwen er niet is, valt elke boodschap namelijk in dorre aarde. Dierenwelzijn is de sleutel om dat vertrouwen van de maatschappij te behouden: het dier moet op een voetstuk geplaatst blijven. Al het andere interesseert de burger veel minder.

Samenvattend spreekt Staman zich dus uit voor een intensieve, grootschalige veehouderij waarbij goed rekening wordt gehouden met maatschappelijke verwachtingen: koeien in de wei en aandacht voor dierenwelzijn.

Na Stamans redevoering laat Felix Rottenberg de twee sprekers kort in discussie gaan. Als antwoord op de kritiek van Staman herhaalt Piet Boer de bereikte resultaten in de afgelopen jaren: het stoppen van de dalende trend in weidegang, reductie van het energieverbruik, reductie van het antibioticagebruik. "We schreeuwen het niet van de daken, maar we hebben veel gedaan." De melkveehouders vormen samen een soort grote studieclub, die zich inspant om de koe naar haar behoefte te bedienen. Dat komt tot uiting in 3,5 lactatie per koe tot ze wordt afgevoerd, het hoogste ter wereld.

Staman werpt tegen dat de koeien aan de rand van hun prestatievermogen zitten en vergelijkbaar zijn met topsporters. Ze worden geëxploiteerd tot de rand van hun vermogen, dat betekent een risico.

Piet Boer spreekt dat tegen: koeien zitten niet op de grens, de melkveehouders streven juist naar robuuste koeien. O.a. door inkruising van rassen die de vitaliteit versterken.

Sharon Dijksma: "Als de sector het mestprobleem niet oplost, komen er dierrechten."

Tenslotte kwam de spreker waar iedereen naar uitzag: Sharon Dijksma, staatssecretaris van Economische Zaken. Dijksma zette eerst haar visie voor de Nederlands landbouw uiteen. Nederland is nu het tweede landbouwexportland en moet aan de top blijven. Daarnaast moet het ook verduurzamen. Duurzame innovatie is dus het sleutelwoord. Gezien de groei van de wereldbevolking moeten we twee keer zoveel gaan produceren met twee keer zo weinig grondstoffen. De voedselverspiling is minstens 30%, dit moet teruggedrongen worden. Ook moet het verdienmodel van boer beschermd worden; hiervoor is een verantwoordelijke consument nodig, die een meerprijs wil betalen.

Foto: © Daria Mnych

Daarna kwam ze op de veehouderij. Het antibioticagebruik is op dit moment al 50% teruggedrongen ten opzichte van 2007; dat moet in 2015 70% zijn. De sector moet ook blijven tegemoetkomen aan de wensen van burgers en de maatschappij. Koeien in de wei zijn goed voor zowel het product, het dier, het cultuurlandschap als het imago van de sector; ze is dan ook blij dat de sector zelf het grondgeboden karakter wil behouden en de kringloop zoveel mogelijk wil sluiten op het bedrijf.

Discussie

In de afsluitende discussie komt al snel het hoofdpijndossier op tafel: het mestbeleid. Als de sector zelf niet met een doeltreffende aanpak komt om in 2015 het extra mestvolume te beperken, worden in 2015 dierrechten ingevoerd. Een biologische boer wijst erop dat er weliswaar een mestoverschot, maar nauwelijks goed bruikbare koeienmest is. Als je mest laat rijpen in plaats van rotten, is het een waardevolle voedingsstof, zeker gezien het tekort aan organische stof in de akkerbouw.

"Weet u hoeveel organismen er in een gram optimale grond zitten? 1 miljard. Bij de moderne veehouderij zit er in een gram grond nog maar een half miljard organismen. Er zou minder toestemming moeten zijn voor het uitrijden van (minerale) stikstof, en meer voor het uitrijden van mest."

Een andere melkveehouder stelt dat de forfaitaire waarden voor mest niet meer overeenkomen met de werkelijke inhoud van de mest aan fosfaat - die ligt na 20 jaar innovatie veel lager. Dijksma riposteert dat ze gebonden is door milieunormen voor het oppervlaktewater, daarom moet ze wel maatregelen nemen, op basis van de huidige regels. Tenzij de sector zelf met een oplossing komt. Ze meldt dat ze op de dag van het debat met LTO heeft gesproken, en er komt een werkgroep die zich gaat buigen over de kringloopwijzer: daarmee zouden realistische waarden voor de mest per bedrijf berekend kunnen worden. Volgens sommige melkveehouders in de zaal zou daarmee het hele mestprobleem van de kaart zijn. Dijksma heeft ook hoop op biogas; haar wensbeeld is dat het openbaar vervoer in de toekomst op biogas zou rijden.

Wouter van der Weijden, directeur van Stichting CLM, merkt op dat hij de drie sprekers allemaal heeft horen pleiten voor grondgebonden veehouderij, met de inzet van kringlopen en koeien in de wei. Hij verwijt de staatssecretaris dat ze zich daar niet hard voor maakt. "U zegt: er komen dierenrechten als de mestverwerking niet geregeld is. Het gaat dan om mestoverschotten maar die zijn er niet in grondgebonden veehouderij. Graag duidelijkheid."

Dijksma antwoordt dat het haar gaat om de totale mestproductie, grondgebondenheid is iets anders. Ze is niet van plan is om grondgebonden bedrijven straks te gaan dwingen hun aantal dieren terug te dringen. Als de sector het niet oplost, zijn dierrechten een hanteerbaar instrument.

"Is dat dan een oplossing?" roept iemand uit de zaal. Dijksma: nee, maar het probleem wordt beheersbaar.

Een varkenshouder en een melkveehouder stellen dat grondgebonden landbouw, in combinatie met de verplichting om vooraf een bestemming voor je mest aan te geven, voldoende zijn om het mestprobleem op te lossen. De melkveehouder is Cees Romijn, voorzitter van de vakgroep melkveehouderij van LTO. "Jullie willen mij laten kiezen hoe de pijn over de veehouders moet worden verdeeld, maar dat moet je zelf doen. En jullie willen geen stok achter de deur" verwijt Dijksma hem. Romijn geeft na enig denken toe: "Ja, die stok hebben we als sector wel nodig."

Een student journalistiek vraagt naar de verantwoordelijkheid van de overheid inzake de keuze van de consument. De consument kan immers alleen een bewuste keuze maken als de voedselmarkt transparant is. Dijksma antwoordt dat dit in de eerste plaats de verantwoordelijkheid is van bedrijven. Dat ontlokt een man bovenin de zaal een getergde uitroep: "U bent de hele avond uw verantwoordelijkheid aan het afschuiven".

Dijksma antwoordt dat de overheid wel degelijk hier en daar "duwt", bijvoorbeeld door regelgeving en politieke druk. Het terugdringen van zout in voedsel is een voorbeeld.

Guus Geurts, schrijver van het boek *Wereldvoedsel*, vraagt hoe Dijksma tegenover Europese zelfvoorziening staat. Want nu maken wij met onze intensieve landbouw niet alleen de Nederlandse bodem, maar ook de melkmarkt in India kapot. Hij stelt dat de overheid verantwoordelijkheid moet nemen en dit niet kan overlaten aan de consument. De regering zou een actief landbouwbeleid en handelsbeleid moeten voeren, gericht op zelfvoorziening.

Dijksma vindt dit echter een versimpeling van de werkelijkheid, en krijgt daarvoor applaus. We brengen immers ook waardevolle kennis naar India, die ze kunnen gebruiken om hun landbouw ter plekke te verbeteren. Dus zelfvoorzienende landbouw.... "Dat gaan we niet doen."

Reacties na afloop

Na afloop reageert Nils den Besten, een jonge melkveehouder uit Brandwijk:

"Het verwarrende van de avond was dat er twee discussies door elkaar liepen.

Grondgebondenheid is niet de oplossing voor het mestprobleem, want van grondgebondenheid an sich wordt je niet efficiënter in je mineralengebruik. Maar niemand wil een bedrijf met 1000 koeien zonder grond. LTO, FrieslandCampina en de staatssecretaris hebben allemaal aangegeven dat ze dat niet wenselijk vinden. Niemand maakt zich er echter hard voor. We delen met z'n allen een duidelijk wensbeeld voor de toekomst, maar we hebben nog niet helder hoe we daar willen komen. "

Joris Lohman, voorzitter van de Youth Food Movement Nederland: "Het was een agrarisch getinte avond, waardoor de vragen van stadse bezoekers wat wegvielen. Sharon Dijksma heeft zich echt uitgesproken, vind ik: voor een goede prijs voor de boer, voor smaak, tegen voedselverspilling. De Chinese reclame voor Nederlandse zuivel, die Piet Boer liet zien, vond ik erg opvallend. Het toont een idyllisch boerenlandschap zoals je altijd op de pakken van FrieslandCampina ziet. Maar de Chinezen hebben twee personen in witte laboratoriumjassen aan het plaatje toegevoegd. Dat laat een mooi paradigmaverschil zien."

Lasca ten Kate, Stichting Mooie Maaltijd: "Ik vond het verhaal van FrieslandCampina over dierenwelzijn niet erg concreet. Ik zie daar toch een conflict met het bedrijfsbelang om zoveel mogelijk productie uit een dier te halen. Het verhaal van Sharon Dijksma was heel politiek correct, maar ik mis inzicht en maatregelen bij de overheid om die verduurzaming te stimuleren. De overheid mag meer moed tonen en normen stellen. Wat ik erg positief vond, was de open communicatie tussen Dijksma en LTO. Dat is verfrissend."

Jan Uijtewaal, bestuurder bij FrieslandCampina: "De staatssecretaris stelde dat het verdienmodel van de boer beschermd moet worden, juist bij duurzame productie. Maar in de praktijk werkt de overheid dat tegen. Het verdienmodel beschermen, dat is wat wij als coöperatie proberen te doen. Zo kunnen we een beetje tegenwicht bieden aan de macht van de supermarktkooporganisaties. Maar hierin worden wij tegengehouden door de Mededingingsautoriteit. Het zou goed zijn als die niet alleen aan de belangen van de consument denkt, maar ook aan die van de boer."

Foto: © Daria Mnych

Samuel Levie, worstenmaker, sluit de avond. Hij vindt dat de debatten steeds beter worden en introduceert zijn worst. Varkens uit Nederland gaan op vakantie naar Italië en komen dan terug als Parmaham. "Na een gesprek met Carlo Petrini, grondlegger van Slow Food, dachten wij: óf we worden vegetariër, óf we gaan dat in Nederland zelf doen."

De worst wordt gepresenteerd bij het napraten en smaakt goed. In groepjes wordt nog heftig gediscussieerd en de laatste gasten vertrekken pas tegen 12 uur.

Op 29 juni organiseert de Youth Food Movement een groot diner in Amsterdam, als actie tegen voedselverspilling.